

Yıl / Year: 2019

Cilt / Volume: 9

Sayı / Issue: 17

Sayfalar /Pages:122-135

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 22.01.2019

Kabul Tarihi: 17.04.2019

28 ŞUBAT SÜRECİ HAKKINDAKİ İDDİALAR VE AK PARTİ'NİN SÜRECİN HUKUKİ DÜZENLEMELERİNİ DÖNÜŞTÜRME ÇABASI ¹

Muhittin IŞIK*

Öz

28 Şubat'ın ne olduğu noktasında farklı iddialar (postmodern darbe, süreç, muhtıra, kara darbe, pamuk darbe, kanunların uygulanması vb.) ortaya atılmıştır. Bu iddialar arasından “süreç” ve “postmodern darbe” kavramları, 28 Şubat ile ilgili çalışmalarda sıklıkla kullanılmıştır. 28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısında alınan kararların uygulamaya geçirilmesi için ordu, yargı organları ve muhalefet partileri müşterek hareket etmiştir. Bu doğrultuda rejim için büyük tehdit oluşturan “irtica” ile mücadele etmek için ordunun girişimiyle Batı Çalışma Grubu, Milli Güvenlik Siyaset Belgesi, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği, EMASYA Protokolü ve Milli Askeri Stratejik Konsept gibi yapılar oluşturulmuştur. 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde birinci parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi, 28 Şubat'ın getirdiği hukuki düzenlemeleri dönüştürmeye yönelik adımlar atmıştır. AK Parti'nin çabaları ile askeri vesayet önemli ölçüde kırılmış, başörtü yasağı kaldırılmış, meslek liselerine yönelik katsayı uygulamasına son verilmiştir.

Bu çalışma, AK Parti'nin 28 Şubat sürecinin getirdiği hukuki düzenlemeleri dönüştürmeye yönelik çabasını ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: 28 Şubat Süreci, Ak Parti, Batı Çalışma Grubu, Milli Güvenlik Siyaset Belgesi.

JEL Kodları: D72, Z18.

CLAIMS ABOUT THE 28 FEBRUARY PROCESS AND EFFORT OF THE JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY FOR THE TRANSFORMATION OF THE LEGAL REGULATIONS OF THE PROCESS

Abstract

Lots of different ideas and allegations were put forward about what the 28th February Postmodern Coup really is (like postmodern coup, process, memorandum, black coup, soft coup, implementation of laws, etc.). “The process” and “postmodern coup” concepts among these allegations were frequently used in studies related to February 28th. The military, judiciary and political opposition parties jointly acted to implement the decisions taken at the NSC meeting of 28 February 1997. In order to tackle down the reaction that poses a major threat to the regime, the Western Working Group, the National Security Policy Document, the Prime Ministry Crisis

¹ Bu makale, yazarın “28 Şubat Postmodern Darbe Sürecinde Rol Oynayan Aktörler Hakkında Bir Değerlendirme” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

* Doktora Öğr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, muhittin.isik.kou@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8477-4622.

Management Center Regulation, the EMASYA Protocol and the National Military Strategic Concept were established. The Justice and Development Party, which was the first party in the general election of November 3rd, took an action to transform the legal regulations which is conducted in the process of coup introduced by February 28. With the efforts of the AK Party, the military tutelage was significantly diminished, the headscarf ban was abolished, and the coefficient implementation for vocational high schools was terminated.

This study aims at addressing the efforts of the AK Party to transform the legal regulations brought by the 28 February process.

Keywords: *February 28 Process, Justice and Development Party, Western Study Group, National Security Document.*

JEL Codes: D72, Z18.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti 1960'lerden sonra neredeyse her on yılda bir askeri müdahalelerle karşı karşıya kalmıştır. Türk demokrasisi uzun yıllar askeri vesayet rejimlerine maruz kaldığından dolayı gelişme imkânı bulamamıştır. Militarist zihniyet zaman zaman sivil irade üzerinde tahakküm kurma yoluna başvurmuş ve kendisine özerk bir alan kurmuştur. Bunu yaparken de kendisine anayasal bir çerçeve bulabilmiştir. Kimi zaman ise kurucu iktidar rolünü üstlenip yeni bir anayasa tasarlamıştır.

Türkiye'de yoğun bir şekilde yaşanan askeri müdahaleler demokrasinin kurumsallaşmasını da önlemiştir. Tepeden inmececi metotlarla yapılan her illegal müdahale demokrasi kültürünü zedelemektedir. Zira seçimle işbaşına gelenler, her seferinde bu yöntemlerle atanmışlar (askerler) tarafından iktidardan uzaklaştırılmakta ve böylece halkın iradesine ipotek konulmaktadır. 28 Şubat sürecinde de ordu, kendisine adeta demokrasinin kurtarıcısı rolü biçmiştir.

3 Kasım 2002 seçimlerinden zaferle ayrılan Adalet ve Kalkınma Partisi, 28 Şubat süreciyle ilişkili olarak mağdur ve mazlum söylemleriyle “3Y” (Yasaklar-Yoksulluk-Yolsuzluk) ile mücadele vaadinde bulunmuştu. Bu çalışmada, Ak Parti'nin 28 Şubat'tan süregelen hukuki düzenlemeleri dönüştürmeye yönelik çabası ele alınacaktır. 28 Şubat sürecini ele alan çalışmalar irdelendiğinde, Ak Parti'nin sürecin hukuki düzenlemelerini değiştirmeye dönük çabasını ele alan akademik çalışmalara rastlanılmamaktadır. Bu makale, literatürdeki söz konusu eksikliği giderme iddiasındadır. 28 Şubat sürecinin doğurduğu parti olarak kabul edilen Ak Parti, demokrasinin gelişmesini sağlamak için vakit kaybetmeden Avrupa Birliği'ne üye olmanın gerekleri doğrultusunda birçok alanda yeniden yapılanmaya gitmiştir.

1. 28 ŞUBAT NEDİR?

28 Şubat'ı tenkit eden veya meşru görmeyenlere göre 28 Şubat genel olarak, “postmodern darbe”, “antidemokratik bir uygulama”, “kara darbe” veya “karanlık dönem” diye tarif edilmektedir. 28 Şubat'ı tenkit edenler evvela, ordunun sıklıkla öne sürdüğü “irtica tehdidi” ve “rejim tehlikesi” gibi kalıpların gerçeği yansıtmadığını iddia etmektedirler (Yüksel, 2004: 23-24).

Öte yandan, 28 Şubat hakkında “darbe olmadığı”, “muhtıra”, “pamuk darbe”, “süreç”, “olgu”, “kanunların uygulaması” olduğu yönünde farklı yorum ve iddialar ortaya atılmıştır. Öne sürülen tüm görüşler içerisinde en çok taraftar toplayan 28 Şubat'ın “postmodern darbe” ve “süreç” olduğudur. Söz konusu iki görüş, siyaset literatüründe yaygınlıkla kullanılmaktadır.

1.1. Postmodern Darbe

28 Şubat müdahalesinin ardından dönemin Genelkurmay Genel Sekreteri Tümgeneral Erol Özkasnak, müdahale hakkında, daha sonra çok sayıda çalışmada yer verilen, şu tespitlerde bulunmuştur:

“...Bu post-modern darbe, tereyağından kıl çeker gibi, eski darbelere benzemeyen bir şekilde hiç kan akıtmadan, hiç kimseyi üzmeden, gayet usulüne uygun bir şekilde demokratik uygulamalarla, Milli Güvenlik Kurulu tarafından da benimsenerek, devletin başındaki en büyük insandan ilgili bakanlara kadar hepsi de dahil edilerek, hatta halkımızın ortak edilerek sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla, çok başarılı bir şekilde yürütülen bir süreçtir.” (Cevizoğlu, 2001: 56-57). “Postmodern darbe” kavramı, Tümgeneral Erol Özkasnak'tan daha önce de Cengiz Çandar ve bazı gazeteciler tarafından kullanılmıştır; ancak kavramın asker kanadı tarafından da kullanılmasıyla kavram, yaygın bir şekilde birçok çalışmada kullanılmıştır.

28 Şubat 1997 darbesinde, tıpkı diğer darbeler gibi, ordu öncü rol almasına rağmen, 28 Şubat hareketinin diğer darbe ve muhtıralardan farklı yanları mevcuttur. 28 Şubat sürecinde silahlı askeri cenah sivil makamlar üzerinde tehdit unsuru oluşturmuş, devletin bütün teşekkülleri toplumsal değerlere karşı saldırıya teşebbüs etmişlerdir. Hareket klasik bir mantıksal anlayışın ürünü olmadığından “post-modern darbe” olarak nitelendirilmiştir. Bu bağlamda, daha önceki darbeler modern çizgi içerisinde, genel geçer çerçevede yapılagelmişken 28 Şubat bunun aksine post-modern bir çizgide gerçekleştirilmiştir (Aydın, 2012: 58).

28 Şubat'ta ordu direkt müdahalede bulunmamıştır. Bunun en önemli gerekçesi, dönemin konjonktürünün buna elverişli olmamasıdır. Zira, 1980'li yıllardan sonra Türkiye'nin otarşik yapısı yıkılmış, dünya ile çok yönlü bir entegrasyon sürecine girilmiştir (Bostancı, 2012: 88).

Özetle, 28 Şubat, yöntem itibariyle diğer klasik darbe anlayışından sıyrılıp istisnai unsurları muhteva etmektedir.

1.2. Süreç

Yılmaz'a göre 28 Şubat'ı öncesindeki darbelerden ve muhtıralarından farklı kılan önemli özelliklerinden biri de 28 Şubat'ın mevcudiyetini koruyan bir süreç olmasıdır. Başka bir deyişle, 28 Şubat'ı farklı kılan unsur bir sürecin ürünü olmasıdır (Yılmaz, 2012: 230). Ceylan'a göre 28 Şubat, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sempatican azınlık ardılları tarafından baskı ve şiddetin olduğu bir süreç olarak ifade edilebilir (Ceylan, 2012: 81).

28 Şubat, iktisadi yönü ağır basan, millet ve iktidarın cebren arka plana itilmek istendiği bir darbe sürecidir. 28 Şubat'ı diğer askeri müdahalelerden farklı kılan unsurlardan biri de “yeşil” sermayeyi hedef alan bir süreç olmasıdır. Bu süreçte darbe taraftarları “yeşil” sermayeyi ötekileştirme yoluna başvurarak destekçileri ile beraber bankaları boşaltıp sermayelerini artırmışlardır (Balci, 2012: 50). 28 Şubat, 12 Eylül müdahalesinin devamı mahiyetinde olan bir süreçtir. 12 Eylül ortamında ulaşılamayan hedeflere 28 Şubat sürecinde ulaşılmak istenmiştir (Can, 2012: 68).

1.3. 28 Şubat Hakkındaki Diğer Yorumlar

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, “28 Şubat'ın darbe olmadığını kanunların uygulanması” olduğunu ifade etmiş, 28 Şubat dönemini; “28 Şubat Öncesi”, “28 Şubat” ve “28 Şubat Sonrası” olmak üzere üç zaman dilimine ayırmıştır (Öztürk, 2013: 195). DSP lideri Bülent Ecevit ise, modern/postmodern ayrımını yapmadan “28 Şubat'ın darbe” olduğu düşüncesindedir.

28 Şubat'ın “muhtıra” olduğu konusunda da birtakım iddialar mevcuttur. Bu iddianın savunucuları, 28 Şubat'ı Milli Güvenlik Kurulu toplantısında alınan kararların mahiyeti ile sınırlamaktadırlar. Yalnızca MGK kararları çerçevesinde değerlendirildiğinde 28 Şubat'ın “muhtıra” olduğu fikrinin doğruluk payı vardır; ancak yaygın kanıya göre 28 Şubat, başlangıç ve bitiş noktası tam olarak tespit edilememiş bir süreç, bir (postmodern) darbedir.

2. 28 ŞUBAT SÜRECİNİ UYGULAMAYA GEÇİRME ÇALIŞMALARI

28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısından sonra ordu nezdinde cumhuriyet rejimine yönelik en büyük iç tehdit olarak kabul edilen “irtica” olgusunu alaşağı etmek ve toplantıda ele alınan kararları hayata geçirmek için istihbarat yönü ağır basan yeni teşkilatlar kurulmuş ve bunlar aracılığıyla sivil makamlar askeri makamların denetimine girmiştir. Söz konusu oluşumlar

vasıtasıyla irtica mercek altına alınmış, çok sayıda kişi ve kurumun da fişlendiği iddia edilmektedir.

2.1. Batı Çalışma Grubu Ve Faaliyetleri

Batı Çalışma Grubunu, ordu tarafından oluşturulan bir “fişleme şebekesi” olarak (Bayramoğlu, 2007: 19) görenlerin yanı sıra bu grubun amacının, Türkiye’yi 28 Şubat zeminine hazırlamak ve darbe koşullarını inşa etmek olduğunu (Orakoğlu, 2012: 495) ileri sürenler de vardı.

Batı Çalışma Grubunun Milli Güvenlik toplantısında alınan kararlarının öncesinde mi yoksa sonrasında oluşturulduğu konusunu belirsizliğini korusa da (Öztürk, 2013: 73) bu grup, Güzel’e göre “Ergenekon”u andıran yapısı ile yasadışı yollarla kurulan, çok sayıda insanı fişleme işlevini üstlenen ve adeta ülkeyi idare eden bir mekanizma olarak tarif edilebilir. BÇG kurulduktan sonra karşı bir mekanizma olarak Yeniden Doğuş Partisi tarafından Demokrasi Çalışma Grubu oluşturulmuştur (Güzel, 2012: 108-110).

BÇG’nin hedefi, irtica tehlikesini bertaraf etmek değil, irtica tehdidini tespit edip yetkili makamlara tedbirler konusunda teklifte bulunmaktı. İrticaya karşı tedbir alma görevi ise, iktidar ve kolluk kuvvetlerine aittir. BÇG’nin merkezi Genelkurmay Başkanlığı’nda idi. Hukuk, psikolojik harekât ve istihbarat gibi birimlere sahip olan Grubun önemli birimlerinde Kurmay subaylar görevlendirilmişti. Grupta çeşitli rütbelerden subaylar faaliyet yürütmekteydi. TSK’nın tüm birimlerinden düzenli olarak gelen bilgiler sonuçta Genelkurmay Başkanlığı’ndaki BÇG’de bir araya getirilip analiz edilmekteydi. Medyadan, MİT’ten, Emniyet teşkilatından ve başka kaynaklardan elde edilen bilgiler, BÇG’de değerlendirilip komuta kademesine sunulmaktaydı. Bilgiler, uygun görüldüğü takdirde MGK, Cumhurbaşkanı ve Başbakan ile paylaşılmaktaydı (Bölügeray, 1999: 150-151).

Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya’nın prestiji kurulmasına ön ayak olduğu BÇG ile daha da artmıştır. Genelkurmay çeşitli birimlerden görevlendirdiği subaylarla iktidarı denetleyen BÇG’yi oluşturmuştu. BÇG, ilkin iktidarın dış siyasete ilişkin kararlarını gündemine almış, ilerleyen dönemlerde ise “irtica” ile mücadeleye koyulmuştur. Böylelikle, RP’ye yönelik psikolojik mücadele başlatılmıştır (Birand ve Yıldız, 2012: 180-181).

2.2. Milli Güvenlik Siyaset Belgesi

Anayasanın da üzerinde önemli bir metin olarak görülen “Milli Güvenlik Siyaset Belgesi”, iç siyasetten (kültür, turizm, ekonomi) dış siyasete varıncaya kadar, Avrupa Birliği’ne üyelikten

özelleştirmeye kadar her konuyu “milli güvenlik” çerçevesinde ele almış “bin sene süreceği” iddia edilen 28 Şubat sürecinin temelini atmıştır (Çetin, 2016: 112-113). “Devletin Gizli Anayasası” olarak da nitelendirilen MGSB ile ülkenin noksanlıkları, duyarlılıkları ve güç dengeleri tekrar gözden geçirilmiştir. İlk kez Refahiyol Hükümeti döneminde MGSB hazırlama çalışmalarına başlanmıştır. Bu süreçte Genelkurmay Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ile el ele vererek Refahiyol kabine üyelerine “Tehdit önceliklerinizi bildirin!” talebinde bulunmuş ve kendilerine intikal eden cevaplar doğrultusunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (Öztürk, 2012: 142).

Ülkenin istikrarından yana tutum sergileyen ve ilgi alanına giren konular itibari ile ilk bakışta varlığıyla ilgili bir olağanüstülük hissedilmeyen MGSB'nin parlamentonun görev alanına giren konularla da ilgilenmesi önemli bir sorun oluşturmuştur (Bayramoğlu, 2007: 231-232).

MGSB, anayasal çerçevede, tarafsız bir kuruluş olan MGK Genel Sekreterliği tarafından oluşturulmuştur. İlk belge 1963'te hazırlanmış, 1997 yılına gelindiğinde ise yeni bir belge oluşturulmuştu. Belgenin esasları; Refahiyol Hükümeti döneminde tespit edilmiş, Anasol-D Koalisyonu döneminde MGK'da müzakere edilmiş ve Bakanlar Kurulu'na sunulmuştur. Hükümetin Belge'yi değerlendirip onaylaması sonucu Belge, “hükümet kararnamesi” niteliğinde Resmi Gazete'de yayımlanıp yürürlüğe girmişti. Ülkenin bundan böyle milli güvenliğe ilişkin politikaları Belge'ye aykırı olamayacaktı (Bölügiray, 1999: 55-56).

2.3. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği

9 Ocak 1997'de Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği” ile başbakanlık kurumu ordu denetimine bırakılmış ve parlamento devre dışı bırakılmıştır (Yıldız, 2000: 29).

Yönetmeliğin uygulamaya konulmasında RP'nin rejime yönelik tutumundan endişe duyan DYP'li Savunma Bakanı Turhan Tayan etkili olmuştur. Yönetmelik, olası bir kriz durumunda Başbakan'ın yetkilerini Milli Güvenlik Kurulu Sekreterine devretmekteydi. Bir bakıma ülke yönetimi, tam olarak tanımlanmamış olan “kriz” gerekçe gösterilerek MGK aracılığıyla bütünüyle orduya devredilmekteydi. Yönetmeliğin verdiği yetki, Genelkurmay Başkanlığı'na gerek görüldüğünde il ve ilçelerde “kriz merkezleri” oluşturma yetkisi vermekteydi. Böylece, askeri bürokrasinin kamu kurum ve kuruluşları ile doğrudan bağlantı kurmasının önündeki engeller fiilen kaldırılmış olmaktadır. Dahası, Devlet kademelerine yapılacak atamalarda “güvenlik soruşturması” ismi altında Genelkurmay'ın onayı aranacaktı. Bunun yanı sıra, sivil

bürokrasi, askeri bürokrasinin kontrolü altına girmiş; TRT, RTÜK ve YÖK'e sivil olmayan temsilciler atanmıştı (Birand ve Yıldız, 2012: 181-182).

28 Şubat'ın ilk habercisi “Başbakanlık Kriz Masası Yönetmeliği” olmuştur. Bu yönetmelik, kerhen de olsa, dönemin hükümetince imzalanmıştır. Batı Çalışma Grubu ise, bu yönetmeliğin bir ürünüdür (Balcı, 2012, 46).

28 Şubat MGK kararları, Ocak 1997'de MGK Genel Sekreteri tarafından hazırlanıp sözde başbakanlık tarafından yürürlüğe geçirilen “Başbakanlık Kriz Yönetmeliği”nden sonra gerçekleşti. Yönetmelik, askerin doğrudan politik karar alma sürecine katılmasının önünü açmıştır. Yönetmelik ile MGK, yavaş yavaş meclisin yerini alırken, MGK Genel Sekreterliği de kabinenin yerine geçmeye başlamıştır. Yönetmelikten bir müddet sonra Refahiyol Hükümeti iktidardan düşürülmüş ve yerine medya ve askerin katkıları ile Yılmaz başbakanlığında güdümlü bir hükümet kurulmuştur (Erdoğan, 2012: 221).

2.4. Emniyet Asayiş Yardımlaşma (Emasya) Protokolü Ve Milli Askeri Stratejik Konsept (Mask)

Anasol-D Hükümeti'nin ilk icraatı, EMASYA Protokolü'nü imzalamak olmuştur. Ordu ve İçişleri Bakanlığı arasında imzalanan protokol, orduya, güvenlik konusunda validen izin almadan müdahale etme yetkisi tanımıştır. Sivil bürokrasinin, ordu ile birlikte çalışması teşvik edilmiş ve devlet kadrolarına atanacakların güvenlik soruşturması ordunun inisiyatifine bırakılmıştı. TRT, YÖK ve RTÜK gibi kurumlara askeri personel atanmaktaydı. Özetle, sivil bürokrasi, askeri bürokrasinin güdümüne sokulmaktaydı. Hedefine irticacıları alan Ordu'nun etkisiyle RP'li belediye başkanları ve RP'ye yakınlığı ile bilinen çok sayıda bürokrat tasfiye edilmiştir (Birand ve Yıldız, 2012: 255-256).

Önlem alma bahanesiyle ordu tarafından fişleme, istihbarat ve operasyonlar yapılmıştır. 2001'den 2007'ye kadar yaşanan bütün önemli gelişmelerde EMASYA Protokolü varlık göstermiştir (Bayramoğlu, 2007: 16-17).

9 Temmuz 1998 tarihinde Milli Askeri Stratejik Konsept stratejisinde değişikliğe gidilmiştir. Değişikle beraber “İslami sermaye” hedef alınmış ve yeşil sermayeye dönük amansız bir operasyon başlatılmıştır. Dahası adında “İslami” ibareler bulunan işyerleri kapatılmıştır (Çetin, 2016: 113).

3. 28 ŞUBAT SÜRECİNİN BİLANÇOSU

28 Şubat, önceki darbelerden farklı olarak, kansız, tek bir kurşunun dahi atılmadığı istisnai nitelikte bir darbe olmuştur. Ne var ki, 28 Şubat süreci; görevden alınmalar, soruşturmalar, fişlemeler, hukuk ihlalleri, ekonomik zarar çerçevesinde değerlendirildiğinde ağır sonuçlar ve derin izler bırakmıştır.

Halkın iradesi ile işbaşına gelmiş kimi belediye reisleri “irticacı” damgası ile ihraç edilmiştir. 98 merkez valisi, 80 vali, 846 kaymakam, 288 üst düzey bürokratin yanında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek hakkında da irtica gerekçesi ile inceleme başlatılmıştır. Ayrıca Çiller’i Yüce Divan’a sevk etmeye yönelik teşebbüslerde yeniden gündeme gelmişti. Böylece, 28 Şubat’ın ilk büyük operasyonu ortaya çıkmış oldu (Bayramoğlu, 2007: 285).

28 Şubat sürecinin bilançosu çok ağır oldu. 28 Şubat sürecinde Genelkurmay karargâhında irtica brifingine 400 yüksek yargı organları üyesi hâkim ve savcı katıldı. 1990-2011 yılları arasında irtica suçlamaları ile TSK’dan 1635 personel atıldı, 1997-2001 yılları arasında yaklaşık 11000 öğretmen istifa etti ve 1997-2001 yılları arasında 3527 öğretmenin görevine son verilmişti. 1997-2001 yılları arası kılık-kıyafet ve fişlemeler nedeniyle 11890 öğretmen disiplin cezası almıştı. 1997-2001 tarihleri arasında kılık-kıyafet ve fişlemeler nedeniyle 33271 öğretmen disiplin soruşturmasına uğramıştı. 28 Şubat sürecinde 4625 MEB personeli fişlenmişti. 2639 kamu personeli MİT tarafından irtica ile ilişkili görülmüştü. 418 öğretim görevlisi ve 949 öğretmen MİT tarafından irticacı olarak fişlenmişti. İrtica gerekçesiyle 210 vali ve kaymakam hakkında rapor düzenlenmiş ve 71 kaymakamın görevine son verilmişti. 331 emniyet mensubu hakkında inceleme başlatılmış ve 53 emniyet mensubu idari cezaya çarptırılmıştı. İrtica gerekçesiyle 396 Diyanet personeline disiplin cezası verilmiş ve 128 Diyanet personeli meslekten atılmıştı. Kılık-kıyafet yasağı nedeniyle 139 yükseköğretim personeli kamu görevinden çıkarılmıştı. 28 Şubat sürecinde el konulan bankalar devlete On yedi milyar üç yüz milyon dolar yük getirmişti. İrticai faaliyette bulunduğu gerekçesiyle 21 vakıf kapatılmıştı. 28 Şubat sürecinin sebep olduğu toplam ekonomik zararın Üç yüz seksen bir milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir (EĞİTİM-BİR-SEN, 2014: 41-44).

28 Şubat’ın ilk üç yılında darbe taraftarlarınca 55 milyar dolara yakın bir yolsuzluk yapıldığı iddia edilmektedir. Toplumsal barış yok olmuş, çok sayıda mağduriyet yaşanmıştır. 28 Şubat postmodern darbe telafisi güç sonuçlar doğurmuş ve bunların bir bölümü halen varlığını devam ettirmektedir (Aydın, 2012: 71-72).

4. AK PARTİ’NİN SÜRECİN HUKUKİ DÜZENLEMELERİNİ DÖNÜŞTÜRMEYE YÖNELİK ÇABASI

Ak Parti, 28 Şubat sürecinin uygulamalarına karşı çetin bir mücadele vermiştir. Ak Parti döneminde; AB’ye uyum çerçevesinde ordunun yönetimdeki ağırlığı azaltılmış, demokratikleşme ve uyum paketleri ile 28 Şubat sürecinden beri devam eden birçok uygulamaya son verilmiştir. Bu doğrultuda; başörtüsü yasağı kaldırılmış, meslek liselerine yönelik katsayı uygulamasına son verilmiş, YÖK’teki askeri üye kontenjanı kaldırılmış, Askeri Yargı (Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi) düzeni kaldırılmış, MGK önemli ölçüde sivilleştirilmiştir.

28 Şubat sürecinin Kuran kurslarına yönelik önemli bir uygulaması da Kuran Kursu öğrencilerine getirilen 12 yaş kısıtlamasıydı. Söz konusu uygulama, 28 Şubat 1997 tarihinden 2011 yılına kadar devam etmiş; ancak 2012’de Adalet ve Kalkınma Partisi ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın çabaları ile kaldırılmıştır (Yeni Akit, 14 Ağustos 2016).

4.1. Ak Parti ve Başörtü Sorunu

Türkiye’de başörtüsü mağduriyeti en fazla yaşandığı yerler üniversitelerdi. Bu süreçte çok sayıda başörtülü öğrenci üniversitelerden uzaklaştırıldı. 2002 yılında iktidara gelen Ak Parti, yasağı birden kaldıramadı. Dahası, 2007’de “e-muhtıra” olarak değerlendirilen 27 Nisan bildirisinin yayınlanma gerekçelerinden biri de Ak Parti’nin Cumhurbaşkanı adayı Abdullah Gül’ün eşinin başörtülü olmasıydı. 2007’de YÖK, başörtülü öğrencilerin üniversiteye girmesinin önündeki engelleri kaldırdı. YÖK başkanı, rektörlüklere gönderdiği talimatla başörtüsüne yasak getiren uygulamayı kaldırmış oldu. 2013’te Başbakan Erdoğan tarafından hazırlanan “demokratikleşme paketi” sayesinde kılık-kıyafet yönetmeliğinin 5. maddesinde değişikliğe gidilerek sınırlayıcı ibarelere son verildi ve böylece kamu çalışanları için de başörtüsü serbestisi getirildi. Ne var ki; askerler, emniyet mensupları, hâkim ve savcılar ilk etapta bu düzenlemenin dışında kaldı. Avukatlara yönelik başörtü yasağının önüne ise mahkeme kararları aracılığıyla geçildi. Kamu kurumlarındaki başörtüsü yasağının aşılmasından sonra başörtüsü sorunu parlamentoda da çözüme kavuştu. Hac ziyareti dönüşü Meclis Genel Kurulu çalışmalarına Ak Partili dört milletvekili (Gülay Samancı, Nurcan Dalbudak, Sevde Bayazıt Kaçar, Gönül Bekin Şahkulubey) başörtülü olarak katıldı. Oturum, sorunsuz tamamlandı. Böylece parlamentodaki başörtüsü yasağı da aşılmış oldu (Al Jazeera, 13 Aralık 2013).

Bugün gelinen noktada başörtülülerin; Emniyet, Türk Silahlı Kuvvetleri dahil olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşlarda çalışmalarının önünde hiçbir engel kalmamıştır. Özetle, Ak Parti döneminde başörtüsü serbestisi, tüm kamu kurum ve kuruluşlarında yaygınlaştırılmış oldu.

4.2. Ak Parti ve Katsayı Engeli

1998 yılında başlatılan uygulama çerçevesinde meslek lisesi mezunları alan dışı tercihte bulduklarında katsayıları 0,3 ile çarpılırken, meslek lisesi dışındaki diğer okullardan mezun olanların katsayıları 0,8 ile çarpılmaktaydı. 2009 yılında YÖK Genel Kurulunca alınan karar doğrultusunda, meslek lisesi mezunlarının Öğrenci Seçme Sınavı'nda puan kaybı yaşamasının önüne geçildi. 2010 yılından itibaren tüm öğrencilerin katsayıları, eşit düzeyde, 0,15 ile çarpılarak hesaplandı. Dahası bu düzenleme ile imam hatip lisesi mezunlarının da yer aldığı meslek lisesi mezunları, kendi alanları ile ilgili bölümleri tercih ettiklerinde orta öğretim başarı puanlarının ilaveten 0,06 ile çarpılacağı hususu güvence altına alındı (NTV, 20 Temmuz 2009).

1998'de uygulamaya konulan katsayı konusunun hedefinde esasen imam hatip liseleri yer almaktaydı. 28 Şubat MGK kararları ile başlatılan bu uygulamanın amacı, imam hatiplerin yaygınlaşmasını önlemektir. 2009'daki YÖK kararı ile imam hatip lisesi mezunlarına üniversiteye girişi kolaylaşmış oldu (Yeni Akit, 14 Ağustos 2016). İmam hatiplere yönelik katsayı sorununun aşılması ile imam hatip liseleri ve ilahiyat fakültelerini tercih eden öğrenci sayısında kayda değer bir artış olmuştur. Katsayı farkının ortadan kaldırılmasında YÖK Genel Kurulu'nun yanı sıra Ak Parti'nin de büyük katkıları olmuştur.

4.3. Ak Parti ve Askeri Vesayet

2000'li yıllarda iç ve dış aktörlerin etkisiyle asker-siyaset ilişkilerinde önemli dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümün yaşanmasında; Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin gereklilikleri, küreselleşme olgusu ve demokratikleşme ile beraber sivil toplum kavramının Avrupa ve Avrupa dışındaki ülkelerde de hissedilmesi etkili olmuştur. Bunun yanı sıra 2000 yılından sonra Türkiye'nin sosyo-ekonomik koşulları, Ak Parti'nin tek başına iktidara gelmesinde önemli bir faktör olmuştur (Cansever ve Kiriş, 2015: 372).

2001 yılında MGK'nin yapısına ve niteliğine ilişkin önemli düzenlemeler getirilmişti. Değişikle beraber, Başbakan Yardımcıları ve Adalet Bakanı Kurul'un üyesi olmuş, bunun yanı sıra, MGK kararlarının "tavsiye" mahiyetinde olacağı hükmü teyit edilmişti (AB Bakanlığı, 4 Temmuz 2017).

2004 yılında Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin önemli bir ayağını oluşturan, MGK Genel Sekreterliği'nin sivilleşmesine yönelik önemli adımlar atılmıştı. YAŞ toplantısından sonra MGK Genel Sekreterliği'ne sivil bir yönetici atanmıştı. Yeni düzenleme gereği, genel sekreterin yardımcılarında biri sivil, diğeri asker olmuştu. Bunun yanı sıra, Kurum'daki asker sayısı da on dörtten dokuza indirilmişti (Radikal, 2 Ağustos 2004). Aynı yıl, Sayıştay'a askeri kurumları mali yönden denetleme yetkisi verilmiş, YÖK ve TRT gibi kurumlara askeri üye atama usulüne son verilmiştir (Avrupa Toplulukları Komisyonu, 2004: 11-12).

2010 yılının şubat ayında Bakanlar Kurulu, sivil organlara danışmadan orduya operasyon yapma yetkisi veren EMASYA Protokolü'nü kaldırılmıştır. Aynı yıl, Anayasa reformu ile Askeri Yargı'nın yetki alanı daraltılmış, YAŞ'ın askeri personelin ihracına yönelik kararlarına karşı yargı yolu açılmış, 12 Eylül darbesinin faillerinin yargılanmasının önündeki engeller kaldırılmış, Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları'nın işledikleri suçlar nedeniyle Yüce Divan'da yargılanmasının önü açılmıştır (AB Komisyonu, 2010: 11-12). 2010 yılında 28 Şubat'a yönelik önemli bir gelişme de 28 Şubat sürecinin esas gerekçesini oluşturan irticanın bir iç tehdit olarak Kırmızı Kitap'tan çıkarılması olmuştur.

2013 yılına gelindiğinde Ak Parti askeri vesayete yönelik önemli bir düzenleme getirmişti. Yapılan değişiklikle daha önceki dönemlerde askeri müdahalelere meşru bir gerekçe kazandıran TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35. maddesindeki Cumhuriyet'i "koruma ve kollama" ibareleri değiştirilmişti (Cansever ve Kiriş, 2015: 380).

Ak Parti tarafından hazırlanan 18 maddelik anayasa teklifinin 13. maddesinde askeri yargıya ilişkin düzenlemelere yer verilmişti. Bu madde, disiplin mahkemeleri haricinde askeri mahkemeler kurulmamasını öngörmekteydi. Ancak savaş durumunda asker kişilerin görevleri ile alakalı işledikleri suçlara bakmakla görevli askeri mahkemelerin kurulmasına imkân tanınmıştı. 13. madde ile ilgili oylamaya 482 milletvekili katılmış, 343 "kabul" oyuna karşılık, 133 "ret" oyu kullanılmıştı (Akşam, 19 Nisan 2017).

YSK'nin 16 Nisan 2017 tarihli referandumun kesin sonuçlarını Resmi Gazete'de yayımlamasıyla 18 maddelik anayasa teklifinde yer alan yargıya ilişkin düzenlemelerde yeni bir dönem başlamış oldu. Referandumun ardında Askeri Yargı'nın iki önemli yüksek mahkemesi (Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Askeri Yargıtay) kaldırılmış oldu. Askeri mahkemelerin tarihe karışmasıyla Askeri Yargı düzeninde görev yapan hâkim ve diğer üyelerin özlük hakları korunarak, 4 ay içinde adli ve idari yargıda hâkim ve savcı olarak görev yapmalarının önü açılmış oldu (Milliyet, 29 Nisan 2017).

SONUÇ

28 Şubat Postmodern darbesinin üzerinden yirmi yılı aşkın bir zaman dilimi geçmesine rağmen, darbenin etkileri günümüzde kısmen de olsa halen hissedilmektedir. 28 Şubat “bin yıl devam edecek” denildi ise de 2002 yılında Ak Parti'nin iktidar olmasıyla söz konusu iddia önemli ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Bugün gelinen noktada ordunun siyasetteki ağırlığı büyük ölçüde kırılmıştır. Bu durumun sağlanmasında Ak Parti'nin çabalarının yanında, AB'ye uyum sürecinin gerekleri etkili olmuştur.

Ak Parti döneminde, sivilleştirme çabaları ile ordunun siyasetteki varlığı kırılmaya çalışılmış, daha iktidarın ilk yıllarına AB'ye üye olmanın gerekleri doğrultusunda başta MGK'nin yapısı olmak üzere sosyal, ekonomik, askeri, hukuki alanda önemli adımlar atılmıştır. AB'ye uyum ve demokratikleştirme paketleri ile “Kopenhag kriterleri” önemli ölçüde sağlanmıştır.

Ak Parti, işe MGK'nin yapı ve görevlerini değiştirmekle başlamıştır. Anadol-M Hükümeti döneminde MGK'deki sivil üye sayısı artırılmıştır. Başbakan yardımcıları ve Adalet Bakanları da Kurul'un doğal üyesi olmuştur. Ak Parti iktidarıyla öncelikle MGK genel Sekreterliği'nin yapısı değiştirilmiş, Kurul'daki asker sayısı düşürülmüş ve genel sekreterin asker olma zorunluluğu kaldırılmıştır. Ayrıca, 12 Mart Muhtırası'nın ürünü olan Devlet Güvenlik Mahkemeleri de kaldırılmıştır.

Ak Parti, iktidarda olduğu 2002-2017 yılları arasında; YÖK, TRT, RTÜK gibi kurumlara asker temsilci atama usulüne son vermiş; başörtüsü yasağını, meslek liselerine yönelik katsayı engelini, Kuran öğretimindeki yaş kısıtlamasını ve Askeri Yargı düzenini kaldırmıştır. Böylelikle askeri vesayet rejimini yıkmaya yönelik önemli adımlar atmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında askeri vesayetın üstüne daha çok gidilmiştir. Bugün gelinen noktada, ordunun yönetimdeki ağırlığı yok denecek kadar minimize edilmiştir.

Bütün askeri müdahalelerde olduğu gibi 28 Şubat darbesinde de egemen aktör ordu olmuştur. 1960 darbesinden sonraki dönemlerde ordu siyaset alanının en etkin aktörü olmuştur. Ordunun siyasetteki etkisinin artmasında 1960 yılından sonra kurulan vesayet makamlarının (MGK, YAŞ, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Askeri Yargıtay) etkisi büyüktür. Bunun yanı sıra, TSK İç Hizmet Kanunu da darbelerin meşru bir kılıfa sokulmasında etkili olmuştur. Ancak Ak Parti'nin 2013'teki düzenlemesiyle TSK İç Hizmet Kanunu'nun darbeye meşru gerekçe çıkararak ilgili maddesi değiştirilmiştir. Böylece ordunun, ülkenin durumundan vazife çıkararak siyasete müdahale edilmesinin önüne geçilmiş oldu. 28 Şubat sürecinde ordu, kendisini Anayasa'nın ve tüm sivil makamların üstünde görerek irticanın (Siyasal İslam'ın)

manevralarını takip etmek amacıyla Batı Çalışma Grubu gibi illegal yapılar oluşturmuştur. Bu yapılar vasıtasıyla hem MGK kararları uygulamaya konulmuş hem de irtica ile ilişkilendirilen tüm kurumlar (imam hatip liseleri, vakıflar, kuran kursları...) mercek altına alınmıştır.

28 Şubat süreci, Türkiye’de atanmışların seçilmişlerden ne kadar güçlü olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu süreçte, seçimle başa gelenler, askeri bürokrasinin dayatmaları sonucu istifa etmek zorunda kalmıştır. Dahası, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan çok sayıda sivil ve askeri bürokrat, “irtica” gerekçesiyle tasfiye edilmiştir.

Sonuç olarak, 28 Şubat hakkında farklı iddialar, yorumlar ortaya atılmıştır. 28 Şubat sürecinin bir ürünü olan Ak Parti, sürecin getirdiği hukuki düzenlemeleri dönüştürmek için önemli adımlar atmıştır.

KAYNAKÇA

AB Bakanlığı (4 Temmuz 2017), <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=24882> (Erişim tarihi: 08.02.2018).

AB Komisyonu (2010). *Türkiye 2010 İlerleme Raporu*. Brüksel.

Akşam (19 Nisan 2017), <http://www.aksam.com.tr/guncel/yeni-anayasa-maddeleri-nelerdir-18-madde-anayasa-tam-metni/haber-586967> (Erişim tarihi: 08.02.2018).

Al Jazeera (13 Aralık 2013), <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiyede-basortusu-yasagi-nasil-basladi-nasil-cozuldu> (Erişim tarihi: 06.02.2018).

Avrupa Toplulukları Komisyonu (2004). *Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu*. Brüksel.

Aydın, M. (2012). Darbecilikte Son Perde: 28 Şubat. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat Cilt III: Ne Değişti? İçinde* (57-75). İstanbul: Pınar Yayınları.

Balcı, M. (2000). *MGK ve Demokrasi: Hukuk, Ordu, Siyaset*. (3. Baskı). İstanbul: Yöneliş Yayınları.

Balcı, M. (2012). 28 Şubat Daha Çok Ekonomik Baskı Yoluyla Halkın ve İktidarın Sindirildiği Bir Darbe Sürecidir. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat Cilt 2 İçinde* (45-61). İstanbul: Pınar Yayınları.

Bayramoğlu, A. (2007). *28 Şubat Bir Müdahalenin Güncesi*. (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Birand, M. A. ve Yıldız, R. (2012). *Son Darbe 28 Şubat*. (8. Baskı). İstanbul: Doğan Kitap Yayınevi.

Bostancı, N. (2012). Tarihi Arka Planıyla 28 Şubat. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat: Süreklilik ve Kopuş Cilt III: Ne Değişti? İçinde* (77-89). İstanbul: Pınar Yayınları.

Bölügeray, Nevzat. (1999). *28 Şubat Süreci-I (Süreç)*. (1. Baskı). İstanbul: Tekin Yayınevi.

Can, B. (2012). İstikamet Üzere Olun ki, İşleriniz İstikamet Üzere Olsun. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat: Süreklilik ve Kopuş Cilt 2 İçinde* (63-79). İstanbul: Pınar Yayınları.

- Cansever, N. ve Kiriş, H. M. (2015). Türkiye’de Ordu Siyaset İlişkileri Çerçevesinde Ak Parti-TSK Etkileşimine Bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 20(3), ss. 361-384.
- Cevizoğlu, Hulki. (2001). *Generalinden 28 Şubat İtirafı “Postmodern Darbe”*. (1. Baskı). Ankara: Deniz Kabuğu Yayınları.
- Ceylan, N. (2012). Sivas’ta Yaşananlar Bir Senaryonun Yürürlüğe Konuşuydu. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat: Süreklilik ve Kopuş Cilt 2 İçinde (81-95)*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Çetin, H. (2016). *Türk Siyasal Hayatında Krizler, Kahramanlar ve Hainler Siyasal Kaos ve Siyasal Kaos ve 28 Şubat Dönemi: 1993-2003*. (1. Baskı). Ankara: Orion Kitabevi.
- EĞİTİM-BİR-SEN (2014). *Rakamlarla 28 Şubat Raporu*. Ankara.
- Erdoğan, M. (2012). *28 Şubat Günlüğü Postmodern Darbenin Anatomisi*. (1. Baskı). Ankara: Orion Kitabevi.
- Güzel, H. C. (2012). 28 Şubat’a Dair. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat Cilt III: Ne Değişti? İçinde (105-120)*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Işık, M. (2018). 28 Şubat Postmodern Darbe Sürecinde Rol Oynayan Aktörler Hakkında Bir Değerlendirme, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milliyet (29 Nisan 2017), <http://www.milliyet.com.tr/askeri-yargitay-ve-ayim-kaldirildi-gundem-2441186/> (Erişim tarihi: 08.02.2018).
- NTV (20 Temmuz 2009), <https://www.ntv.com.tr/turkiye/yok-katsayi-uygulamasini-kaldirdi%2cywcOPJKV7ESa6iJsaP4pcw> (Erişim tarihi: 08.02.2018).
- Orakoğlu, B. (2012). Bu İşin İçinde İhanet Var. A. Babacan (Ed.). *Bin Yılın Sonu 28 Şubat: Süreklilik ve Kopuş Cilt 1: Ne Oldu? İçinde (493-517)*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Öztürk, S. (2013). *Belgelerle 28 Şubat Dünden Bugüne*. (1. Baskı). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Radikal (2 Ağustos 2004), <http://www.radikal.com.tr/turkiye/mgkda-sivil-donem-basliyor-718375/> (Erişim tarihi: 08.02.2018).
- Yeni Akit (14 Ağustos 2016), <http://www.yeniakit.com.tr/haber/ak-parti-tabulari-yikiyor-202379.html> (Erişim tarihi: 06.02.2018).
- Yıldız, A. (Der.). (2000). *28 Şubat Belgeler*. (1. Baskı). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Yüksel, E. (2004). *Medya Güvenlik Kurulu: 28 Şubat Sürecinde Medya, MGK ve Siyaset Bağlantısı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları